

کتابخانه
موسیقی

فهرست نویسی پیش از انتشار

- سرشناسه : ویشنگرادسکی، ایوان، ۱۸۹۳-۱۹۷۹م.
Wyschnegradsky, Ivan, 1893-1979
- عنوان و نام پدیدآور : راهنمای هارمونی ربع پرده/نویسنده ایوان ویشنگرادسکی ؛ ترجمه‌ی جعفر غضنفریان، محسن جوزی.
- مشخصات نشر : تهران: کارگاه موسیقی، ۱۴۰۳.
- مشخصات ظاهری : ۵۶ ص.: پارتیسیون..
- شابک : ۷-۲-۹۲۸۶۲-۹۲۲-۹۷۸
- یادداشت : کتاب حاضر از متن انگلیسی با عنوان «Manual of quarter-tone harmony» به فارسی برگردانده شده است.
- موضوع : هارمونی
Harmony
میکروتون‌ها
Microtones
موسیقی میکروتونال -- آموزش
Microtonal music -- Instruction and study
- شناسه افزوده : غضنفریان، جعفر، ۱۳۶۲-، مترجم
- شناسه افزوده : جوزی، محسن، ۱۳۶۰-، مترجم
- رده‌بندی کنگره : MT۵۰
- رده‌بندی دیویی : ۷۸۱/۲۵
- شماره‌ی کتابشناسی ملی : ۹۵۵۵۷۶۵
-

راهنمای هارمونی ربع پرده

نوشته‌ی

ایوان ویشنگرادسکی

ترجمه‌ی

جعفر غضنفریان و محسن جوزی

کارگاه
موسیقی

تهران ۱۴۰۳

تهران، خیابان حقوقی، شماره ۴۲
طبقه‌ی همکف، کدپستی: ۱۶۱۱۹
تلفن: ۷۷۶۰۱۰۲۰

راهنمای هارمونی ربع‌پرده

نوشته‌ی
ایوان ویشنگرادسکی

ترجمه‌ی
جعفر غضنفریان و محسن جوزی

صفحه‌آرا:	سارا موسوی
چاپ اول:	۱۴۰۳
تعداد:	۵۰۰ جلد
لیتوگرافی:	باران
چاپ و صحافی:	محمد

© حق چاپ محفوظ است.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۲۸۶۲-۲-۷ ISBN: 978-622-92862-2-2

فهرست مطالب

پیش‌گفتارِ مترجم‌ها	۶
درباره‌ی نویسنده	۷
پیش‌گفتارِ نویسنده	۸
مقدمه	۹
۱. مفاهیمِ مقدماتی	۹
۲. فواصلِ جدید	۱۱
بخشِ اول	۱۹
فصل ۱: نت‌های تزئینِ تغییر یافته	۱۹
فصل ۲: نت‌های گذرِ کُرْماتیک	۲۵
فصل ۳: آکردهای تغییر یافته‌ی ربع پرده‌ای	۲۹
فصل ۴: مایه‌گردانی‌ها به تنالیده‌های جدید	۳۳
بخشِ دوم	۳۹
فصل ۱: گام‌های ربع پرده‌ایِ مصنوعی	۳۹
فصل ۲: استفاده‌ی آزادانه از ربع پرده‌ها	۴۷
ضمیمه: مبانیِ آکوستیکیِ نظامِ ربع پرده‌ای	۵۳

پیش‌گفتار مترجم‌ها

وقتی آثار فاخری از بزرگان موسیقی کلاسیک غربی خلق می‌شد، احتمالاً کمتر کسی فکر می‌کرد که آهنگسازان مغرب‌زمین پس از مدتی به دنبال عناصری از موسیقی شرق، همچون ربع‌پرده، بروند تا آفاق جدیدی در عرصه‌ی آفرینش موسیقایی گشوده شود. امروز، کشف امکانات نوین در موسیقی غربی و فرار از یکنواختی در موسیقی ایرانی دو چالشی‌اند که می‌توانند به‌سان راه‌حل‌های متقابل یکدیگر نگرسته شوند. ترجمه‌ی این کتاب با این اندیشه آغاز شد که بتوان از خلاقیت عالمانه‌ی موسیقیدانان غربی و قواعد نظام‌مند این نوع موسیقی برای گشودن عرصه‌های جدید در پیش‌روی موسیقی کلاسیک ایرانی بهره جست.

در واقع، ما، در حین آموزش و تحلیل هارمونی موسیقی کلاسیک غربی و قطعاتی از آهنگسازان ایرانی، همیشه جای خالی یک نظریه‌ی منسجم هارمونی برای قطعات ایرانی ربع‌پرده‌دار را حس کرده‌ایم. از این رو، بر آن شدیم تا این کتاب ایوان ویشنگرادسکی، آهنگساز روس‌تبار (د. ۱۹۷۹)، کتابی که برای نخستین بار به‌سال ۱۹۳۲ در پاریس به چاپ رسیده است و پیشنهادکننده‌ی یک روش تجربی اما نظام‌مند بر پایه‌ی اصول هارمونی کلاسیک برای هارمونی ربع‌پرده است، را به فارسی ترجمه کنیم. بدیهی است که علاقه‌مندان ایرانی به این روش تجربی می‌توانند، پس از تسلط کافی به قواعد پیشنهادی ویشنگرادسکی، آنها را بومی کنند و برای ساخت موسیقی‌هایی با هویت و رنگ‌ولعاب ایرانی به کارشان ببندند.

کوشیده‌ایم که ترجمه‌ی این کتاب برای دانشجویان و موسیقیدانانی که با مبانی هارمونی کلاسیک غربی آشنایی دارند قابل‌استفاده باشد و امیدواریم که چاپ آن، به‌سهم خود، به آفرینش‌های معاصر در موسیقی ایرانی یاری برساند.

جعفر غضنفریان و محسن جوزی

۱۴۰۳

درباره‌ی نویسنده

ایوان ویشنگرادسکی به سال ۱۸۹۳ در سن پترزبورگ به دنیا آمد. او زیر نظر نیکلای سُکُلف تعلیم دید و عمیقاً از الکساندر سُکریابین تأثیر گرفت. او در سال ۱۹۲۳ به پاریس نقل مکان کرد و زندگی خود را به آهنگسازیِ آثاری که انواع تقسیم‌های تعدیل‌شده‌ی اکتاو را می‌کاویدند اختصاص داد. به عقیده‌ی ویشنگرادسکی، میکروتنالیتِه دسترسی به قلمروهای عرفانیِ پیوستارِ اصوات را عطا می‌کند. او کنسرت‌های متعددی که موسیقیِ ربع‌پرده‌ای را معرفی می‌کرد برگزار کرد، ساختِ سازهای کلاویه‌ای میکروتنال را سفارش داد و مفاهیم انقلابیِ خود، پان-سُتریتِه (pansonority) و فرا-کُرماتیسْم (ultrachromaticism) را توسعه داد. ویشنگرادسکی هم‌عصر با آلئیس هابا و ژولین کاریلو بود و آثارِ میکروتنالِ پیشروی او موردِ احترامِ آهنگسازانی چون اُلویه مِسیان، آنری دوتیو و بسیاری دیگر بودند. او در سن ۸۶ سالگی، به سال ۱۹۷۹، در پاریس درگذشت.

نواح کاپلان و رُزالی کاپلان

پیش‌گفتارِ نویسنده

پیشرفتِ موسیقیِ ربع‌پرده‌ای در چندین سالِ گذشته نگارشِ این کتاب را ضروری کرده است. تردیدی نیست که ربع‌پرده مسئله‌ای مرکزی در موسیقیِ مُدرن است. فارغ از نظرِ شخصیِ افراد نسبت به موسیقیِ ربع‌پرده‌ای، دانستنِ اینکه این موسیقی چگونه ساخته می‌شود و اینکه فرایندهای فنیِ آهنگساز برای نوشتن با ربع‌پرده چه‌ها هستند جالب خواهد بود. روشن است که نمی‌توان از ربع‌پرده به هر شکلِ دلخواهی استفاده کرد. کاربردِ آنها تابعِ برخی از قوانین و برخی گرایش‌هاست. این کتاب پاسخی به این قبیل پرسش‌هاست. کلیه‌ی توضیحات بر یک اصلِ پیش‌رویِ قدم به قدم بنا گذاشته خواهند شد تا نَسبی که موسیقیِ ربع‌پرده‌ای را با تمامِ موسیقی‌های پیشین مرتبط می‌کند نشان داده شود و اثبات شود که موسیقیِ ربع‌پرده‌ای از هیچ‌کجا ظاهر نشده، بلکه میوه‌ی رسیده‌ی تکاملِ موسیقایی است. به همین دلیل، ما در ابتدا ربع‌پرده‌ها را به‌سانِ نغمه‌های تغییر یافته/عَرَضی (accidentals) (نت‌های تزئینی یا نت‌های گذر) و به‌عنوانِ بخشی از آگردهای تغییر یافته یا آتره‌شده تلقی می‌کنیم. سپس مایه‌گردانی‌ها (modulations) به تئالیه‌های جدید را مطالعه می‌کنیم. پس از این مطالعه‌ی مقدماتی است که به ربع‌پرده‌ها به‌سانِ بخشی اندام‌وار از نظامِ موسیقایی خواهیم پرداخت. گام‌های جدیدی که می‌توانند با ربع‌پرده‌ها تشکیل شوند را بررسی خواهیم کرد، سپس به سراغِ استفاده‌های آزادانه یا اَتِنال از ربع‌پرده‌ها، فراتر از هریک از گام‌ها یا چیدمان‌های قراردادی صداها، خواهیم رفت. به بیانِ دیگر، ابتدا بررسی می‌کنیم که چگونه می‌توان از ربع‌پرده در چارچوبِ هارمونیِ کلاسیک استفاده کرد و، سپس، به این می‌پردازیم که چگونه توسعه‌ی این کاربرد به تدریج به هارمونیِ مدرن منتهی می‌شود. در نتیجه، ما در حوزه‌ی ربع‌پرده‌ها همان‌گونه پیش خواهیم رفت که تاریخِ موسیقی با نیم‌پرده‌ها پیش رفت.

تمامی قوانینِ بخشِ نخستِ کتاب که با ربع‌پرده‌ها در هارمونیِ کلاسیک سروکار دارند فقط باید در بستری تاریخی پذیرفته شوند. یعنی این قوانین باید به‌سانِ تمرین‌هایی موقتی برای حرکتِ تدریجی به‌سوی مواد و مصالحی جدید در نظر گرفته شوند. مانندِ قوانینِ موسیقیِ نیم‌پرده‌ای، قوانینِ جدید نیز ذاتاً مطلق نیستند. آنها قراردادهایی‌اند که ما آزادیم بپذیریم‌شان یا با قراردادهای دیگری جایگزین‌شان کنیم یا، حتی، کاملاً ردشان کنیم.

ایوان ویشنگرادسکی

پاریس، ۱۹۳۲